

Wie is de ‘empathische kandidaat’ Joe Biden?

De kracht en zwakte van zijn aanpak

Eduard van de Bilt

Er bestaat een lange traditie van schrijvers, intellectuelen en activisten in de Verenigde Staten die persoonlijke ontmoetingen als de hoeksteen van samenleving en democratie ziet. Schrijfster Harriet Beecher Stowe propageerde dit perspectief in haar negentiende-eeuwse antislavernij roman *Uncle Tom's Cabin*. Decennia later benadrukte filosoof John Dewey het belang van dergelijke samenkomsten in zijn pleidooi voor een bloeiend publiek domein. In de jaren '50 en '60 probeerden vertegenwoordigers van de burgerrechtenbeweging voor zwarten een geschiedenis van racisme en vooroordelen tegen te gaan, onder andere door witte en zwarte Amerikanen in gespreksgroepen bij elkaar te brengen.¹ De politiek van de Verenigde Staten kan in dit perspectief niet zonder deze ontmoetingen: zij worden gevoed door, en stimuleren, een inlevingsvermogen dat essentieel onderdeel van een democratie is.

Presidentskandidaat Joe Biden past in deze traditie van ontmoeten. Zijn persoonlijkheid, carrière in Washington en kandidatuur zijn gebaseerd op het contact met anderen. Voor hem is het persoonlijke politiek en de politiek persoonlijk: oog in oog met een medemens, al pratend een band smedend. Door op individueel niveau zaken te bespreken komt hij samen met die medemens tot gemeenschappelijke standpunten en tot een oplossing van een mogelijk probleem. Als weinig andere politici was en is Biden in staat dit perspectief uit te dragen. Tegelijkertijd laat hij onbedoeld zien dat er vraagtekens geplaatst kunnen worden bij dit democratisch ideaal van persoonlijk contact en openheid richting anderen. Bidens ‘ontmoetingen’ lossen maar in beperkte mate problemen op. Sterker nog, ze zijn soms zelfs de bron van problemen.

Dit jaar lijkt Joe Biden de ideale kandidaat voor het hoogste politieke ambt van de Verenigde Staten. Het land dreigt uiteen te vallen in elkaar demoniserende politieke kampen en lijdt onder een pandemie, die inmiddels meer dan tweehonderduizend slachtoffers kent. De zwarte burgers van de natie proberen ondertussen opnieuw, met de nodige tegenstand, een einde te maken aan een traditie

van racisme en vooroordelen. Er zijn maar weinig figuren en instellingen die het land lijken te kunnen herenigen en helen. Bidens tegenstander bij de presidentsverkiezingen, de huidige president Donald Trump, is niet geïnteresseerd in de rol van hereniger en heler. Biden daarentegen staat in de Amerikaanse politiek al jaren bekend om zijn openheid naar anderen en bereidheid politieke meningsverschillen te overbruggen. De zwarte psychiater Kenneth Clark wilde, zo bleek uit een toespraak voor de American Psychological Association begin jaren '70, desnoods met medicijnen de politieke leiders van de Verenigde Staten meer empathisch maken. Dit om de kloof tussen witten en zwarten in het land te dichten. Met de verkiezing van Barack Obama in 2008 leek hij eindelijk zijn zin te hebben gekregen: als geen ander benadrukte Obama het belang van empathie.

Met Joe Biden als mogelijke opvolger van Donald Trump lijkt Clarks empathie opnieuw haar intrede te doen in het Witte Huis. Meer nog dan Bill Clinton, van wie altijd werd gezegd dat hij de pijn van anderen voelde (of althans die schijn wekte), staat Biden voor het gevoel van medemenselijkheid die iedereen aanspoort medemens in nood

De Verenigde Staten gaan gebukt onder de COVID-19-pandemie en het land is ook nog eens diep verdeeld in elkaar demoniserende politieke kampen. Afgebeeld zijn een betoger en een politieagent in Kenosha, Wisconsin. In de stad braken ongeregeldeheden uit nadat arrestant Jacob Blake ernstig gewond was geraakt door politiekogels (foto: Michael R.Schmidt/Shutterstock.com)

te helpen. Empathie en Biden gaan al een leven lang samen. Toen hij net tot senator voor de deelstaat Delaware werd verkozen in 1972, verloor Biden zijn eerste vrouw en een dochtertje bij een auto-ongeluk. Zijn zoon Beau overleefde het ongeluk. Hij overleed in 2015, tijdens de tweede ambtstermijn van Obama, aan de gevolgen van kanker. Als één van de kandidaten in de race om het presidentschap op de empathie van de kiezers kan rekenen, is dat Obama's vicepresident. Deze dramatische gebeurtenissen hebben Bidens vermogen om zich in de positie van anderen te verplaatsen alleen maar versterkt.

BRUGGENBOUWER

Bidens jeugd kan gezien worden als een, soms ongewilde en noodzakelijke, oefening in empathie. Hij groeide op in een deels lers katholiek gezin, in een tijd dat een katholieke presidentskandidaat als John F. Kennedy nog wantrouwen onder protestantse kiezers opriep. Geboren in 1942, in een oorspronkelijk welgesteld huishouden in Pennsylvania, ondervond hij aan den lijve dat welvaart niet gegarandeerd was. Zijn vader kwam in financiële

problemen en hield de middenklasse-status van zijn gezin met de nodige moeite overeind als autoverkoper. Biden stotterde als kind. De omgang met anderen vormde een potentieel mijnenveld dat hij met de nodige moeite wist te neutraliseren. Al deze omstandigheden maakten Biden bewust van het belang van de buitenwereld en verbreedden zijn kijk op de samenleving. Zijn jeugd gaf hem een gerichtheid op anderen en, in meer positieve zin, het vermogen zich in de positie van die ander te verplaatsen.

Een politieke carrière die onder meer tot het voorzitterschap van de senaatscommissie voor Juridische en Buitenlandse Zaken zou leiden was na deze ervaringen een logische keuze. Bidens vermogen om met anderen om te gaan maakte hem bij uitstek geschikt voor een rol binnen de Amerikaanse politiek. Na een, in zijn ogen, saaie studie rechten, werd hij politiek actief in Delaware. Het Amerikaanse politieke systeem is voor een belangrijk deel gebaseerd op contact tussen politici en hun electoraat en Biden wist dan ook in 1972, weliswaar tot verbazing van menigeen, een van de senaatszetels van de

kleine deelstaat te winnen. Hij was net oud genoeg om volgens de Amerikaanse grondwet het ambt te mogen bekleden.

Bidens behoefte en verlangen om iedereen persoonlijk te ontmoeten en om te praten sloten uitstekend aan bij de omstandigheden en tradities van de lokale politiek. De senaat bleek hem eveneens op het lijf geschreven. Biden opereerde binnen een partij en instelling waarbinnen conservatieve zuidelijke collega's een prominente rol hadden. Hij blonk uit omdat hij ook hier bruggen kon bouwen en goede contacten met zijn omgeving wist te bewerkstelligen, iets wat des te gemakkelijker was gezien de senaat zich nog afficheerde als een vriendelijke mannenclub, waarin de leden beleefd met elkaar omgingen, vriendschappen sloten die partijverschillen te boven gingen, en politieke compromissen sloten. De politiek was persoonlijk en dat gold voor een deel ook voor buitenlandse betrekkingen, waarin Biden geïnteresseerd raakte.

PERSOONLIJK CONTACT

Als één van de weinige politici staat Biden bekend om zijn vermogen om mensen bij elkaar te brengen door middel van persoonlijk contact. Eindelijk rijk geworden na zijn vicepresidentschap (hij was een van de weinige 'arme' senatoren), kan hij zich nog steeds met werklui identificeren, en omgekeerd. Zelfs zijn leeftijd, die door Trump tegen hem wordt gebruikt, werkt in zijn voordeel: hij wordt door velen gezien als een wijze grootvader die met al zijn levenservaring boven de politiek kan staan - een van de vereisten voor het presidentschap. Zoals Frans historicus Pierre Rosanvallon aangeeft, verwachten kiezers in een democratie tegenwoordig in hun pogingen de overheid dichterbij de burgers te brengen empathie van hun leiders.² Biden past in dit plaatje en is in staat om Amerikanen weer te verbinden.

Zijn inlevingsvermogen moet echter niet te rooskleurig worden afgeschilderd. Het heeft zo zijn beperkingen en niet alleen tijdens een campagne waarin de coronacrisis het contact met de kiezer inperkt. Empathie is ook in de politiek geen *panacee*. De Amerikaanse president is niet alleen de 'comforter in chief' die de familie en vrienden van overleden Amerikanen troost biedt, maar ook een calculerende leider die kil en rationeel de belangen van het land behartigt. Eén van de punten van kritiek op president Obama, zelfs onder Democraten, was dat hij voortdurend hamerde op het belang van empathie voor goed burgerschap, maar tegelijkertijd zelf als president uitermate afstandelijk beslissingen nam. Obama was ongetwijfeld bekend met de omschrijving die Harriet Beecher Stowe in haar roman aan inlevingsvermogen gaf: christelijk mededogen, medelijden met mensen in

Als één van de weinige politici staat Biden bekend om zijn vermogen om mensen bij elkaar te brengen door middel van persoonlijk contact. Afgebeeld staat Joe Biden die in september vorig jaar aanhangers ontmoet in Des Moines (Iowa) (foto: Michael F. Hiatt/Shutterstock.com)

pijn, het helpen van slachtoffers. Maar Obama hanteerde in beleidsaangelegenheden vooral de definitie die Hannah Arendt aan het begrip gaf: het rationele vermogen zich te verplaatsen in de positie van een ander.³ Minder dan bij de academicus Obama lijkt bij Biden sprake van zelfreflectie met betrekking tot empathie: Biden is geen intellectueel en heeft de reputatie gevoelsmatig te opereren—en vaak emotioneel te worden. Zijn emotionele openheid richting anderen heeft nadelen: impulsieve reacties zijn er een onderdeel van.

MAN VAN HET MIDDEN?

Dat Biden na de dood van vrouw en dochttertje in de senaat aanvankelijk niet naar behoren functioneerde, valt hem nauwelijks aan te rekenen. Zijn huidige vrouw Jill hielp hem door zijn crisistijd heen en Biden groeide uiteindelijk uit tot een gerespecteerd lid van de senaat, en voorzitter van senaatscommissies. Zijn latere beleidsmaatregelen zijn hem wel aan te rekenen.⁴ Toen Kamala Harris in een recent debat tussen de Democratische presidentskandidaten Biden hard onderuithaalde vanwege zijn positie over *busing* in de jaren '70, raakte zij een gevoelige snaar. Biden had zich destijds tegen het door de overheid voorgestelde vervoer van zwarte leerlingen naar witte scholen uitgesproken, omdat een meerderheid van de inwoners van de deelstaat Delaware tegen deze beleidsmaatregel ter bevordering van integratie was. In navolging van eenzelfde meerderheid van kiezers steunde Biden onder meer Ronald Reagans *War Crime Control Act* van 1984 en Clintons voorstellen voor hardere straffen voor wetsovertreders. Biden was in 1996 ook voorstander van de *Defense of Marriage Act*. Die wet definieerde een huwelijk enkel als huwelijk tussen man en vrouw. Sterker nog, de wet stond deelstaten toe om

Dat Biden na de dood van vrouw en dochtertje in de senaat aanvankelijk niet naar behoren functioneerde, valt hem nauwelijks aan te rekenen. Zijn huidige vrouw Jill hielp hem door zijn crisistijd heen en Biden groeide uiteindelijk uit tot een gerespecteerd lid van de senaat. Afgebeeld is Joe Biden die in 2016 zijn vrouw Jill omhelst (foto: mark reinstein/Shutterstock.com).

homohuwelijken niet te erkennen. Tijdens de senaatszitting rond de benoeming van Clarence Thomas tot lid van het Amerikaanse hooggerechtshof was Biden een van de witte mannelijke senatoren die Anita Hills beschuldigingen van seksuele intimidatie aan het adres van Thomas niet serieus leken te nemen.

Biden probeerde deze ongelukkige politieke keuzes naderhand goed te maken door zich in te zetten voor de *Violence Against Women Act* van 1994 die door zowel Republikeinen als Democraten werd gesteund. Later zou hij Obama aanzetten tot acceptatie van het homohuwelijk. Meer recentelijk zou hij de zwarte eis van hervorming van het rechtssysteem onderschrijven. Zoals zijn senaats-carrière aangeeft, blijkt zijn eerder geschetste empathie in belangrijke beleidsaangelegenheden behoorlijk begrensd. Zijn inlevingsvermogen is gemakkelijk verenigbaar met een positie in het 'veilige' (witte) midden van het politieke spectrum.

BIDENS ONVOLKOMENHEDEN

Ook anderszins kende Bidens openheid richting anderen zo haar onvolkomenheden. Toen hij in 1988 voor het

eerst een poging waagde het presidentschap van de Verenigde Staten te bemachtigen, werd Bidens campagne binnen de kortste keren ontregeld door de ontdekking van plagiaat: een video van een speech waarin hij zonder bronverwijzing de woorden van de Britse politicus Neil Kinnock herhaalde, werd Biden fataal. Eind november 1987 stapte hij uit de race nadat eveneens een plagiaatkwestie tijdens zijn studie rechten en een 'verfraaiing' van zijn cv de aandacht hadden getrokken. Hij claimde ten onrechte aan marsen van de burgerrechtenbeweging voor zwarten te hebben deelgenomen. Ook andere zaken speelden Biden parten. In zijn persoonlijke ontmoetingen is Biden soms te 'enthousiast': versprekingen, misplaatste opmerkingen en ongepast lichamelijk contact achtervolgen hem.

Bidens carrière maakt de tekortkomingen die critici van het concept empathie hebben overduidelijk. Zoals psycholoog Paul Bloom in een recente studie over inlevingsvermogen opmerkt, richt empathie zich vooral op mensen die op ons lijken en is persoonlijk contact (of een emotionele reactie) niet de beste voorwaarde voor de oplossing van problemen die om sterke, institutioneel verankerde,

maatregelen vragen. Projectie is onderdeel van het begrip en maakt het minder altruïstisch dan de aanhangers van inlevingsvermogen suggereren.⁵ Bidens empathisch gedrag doet daarnaast vermoeden dat inlevingsvermogen gemakkelijk een gematigde politieke positie verbloemt of zelfs een gebrek aan overtuigingen laat zien.

In *What It Takes*, zijn ‘klassieke’ studie over de presidentsverkiezingen van 1988, probeert journalist Richard Ben Cramer te achterhalen wat politici ertoe drijft om mee te doen aan het ‘gedoe’ dat de Amerikaanse presidentsverkiezingen zijn. Wat is het in hun persoonlijkheid of persoonlijke geschiedenis dat hen motiveert? Cramer heeft in 1988 moeite om Biden te duiden. Hij schetst Biden als een politicus die belangstelling heeft voor iedereen in zijn omgeving en als een compulsieve prater die met een stortvloed aan woorden anderen, vaak tegen hun beter weten in, kan ompraten.⁶

Dat Biden meer bekendstaat als de empathische kandidaat dan als politicus die te vuur en te zwaard zijn idealen verdedigt, betekent niet dat hij een lege huls is. Hij heeft sterke persoonlijke overtuigingen en is bereid die uit te dragen en te verdedigen. Maar zijn neiging de politiek persoonlijk te maken heeft nadelen. Hij sluit misschien te makkelijk compromissen. Obama wendde zich als president niet alleen tot Biden voor advies op buitenslands terrein; zijn vicepresident zorgde op verschillende momenten voor compromissen met de Republikeinen op het gebied van de overheidsbegroting en belastingaangelegenheden. Zo faciliteerde Biden schikkingen die weinig deden om de inkomensongelijkheid in de Verenigde Staten te verkleinen, toch een belangrijk punt voor de Democraten. Juist vanwege een besef van eenieders menselijkheid is hij geneigd compromissen aan te gaan, dus ook met politici. Daarom heeft hij vaak een stevige duw in de rug van anderen nodig om vooruit te komen. Het slechte nieuws daarin is dat hij meer volgt dan leidt. Het goede nieuws is dat hij meebeweegt. Zo was hij zelf bijvoorbeeld eerst meer rechts dan links; Nixon dreef hem, zoals zoveel Amerikanen, naar de Democratische partij.

Biden is bereid anderen serieus te nemen en wil altijd wel praten en dat is al heel wat in het huidige gepolariseerde politieke klimaat in de Verenigde Staten. Het gesprek met de ander is wat veel activisten en intellectuelen in de Amerikaanse geschiedenis altijd als oplossing voor hun politieke problemen hebben gepropageerd: democratie is gebouwd op ontmoetingen, discussies en vertrouwen. Op politici die dichtbij hun kiezers staan en hun noden begrijpen. Dit verkiezingsjaar zorgen het karakter van president Trump en de coronacrisis, die contact tussen personen bemoeilijkt, voor zowel ongekende mogelijkheden als problemen voor Biden. Het moge duidelijk zijn

Biden is geen intellectueel en heeft de reputatie gevoelsmatig te opereren—en vaak emotioneel te worden. Zijn emotionele openheid richting anderen heeft nadelen: impulsieve reacties zijn er een onderdeel van. Afgebeeld staat Joe Biden tijdens een campagnebijeenkomst in Des Moines (Iowa) in mei 2019 (foto: Michael F. Hiatt/Shutterstock.com)

dat niet alleen zijn tegenstander en de pandemie voor Biden obstakels vormen. Zijn grootste kracht, inlevingsvermogen, vormt tevens één van zijn zwaktes. Over een aantal dagen wordt bekend wie Amerika mag leiden: de empathische Biden of de straatvechter Trump.

Eduard van de Bilt doceert Amerikaanse geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Leiden. Hij is gespecialiseerd in de Amerikaanse ideeëngeschiedenis en de politieke geschiedenis van de Verenigde Staten.

Wilt u reageren?

Mail de redactie: redactie@atlcom.nl.

1. Harriet Beecher Stowe, *Uncle Tom's Cabin* (1852); John Dewey wijst op het belang van deze locale ontmoetingen in zijn *The Public and Its Problems* (1927).
2. Pierre Rosanvallon bespreekt het belang van empathie voor democratisch leiderschap in zijn *Democratic Legitimacy: Impartiality, Reflexivity, Proximity* (2011) en *Counter-Democracy: Politics in an Age of Distrust* (2008)
3. Hannah Arendt bespreekt de noodzaak zich in het perspectief van de ander te verplaatsen in onder meer haar essay "Truth and Politics"; ze onderscheidt dit "representative thinking" van empathie. Zie Hannah Arendt, *Between Past and Future: Eight Exercises in Political Thought* (1968), 241.
4. Hij was, zoals hij zelf zegt, wanhopig. Biden is de auteur van twee autobiografische werken: *Promises to Keep: On Life and Politics* (2008) en *Promise Me Dad* (2018). Er is een biografie van Biden, geschreven door Jules Witcover: *Joe Biden: A Life of Trial and Redemption* (2010).
5. Paul Bloom, *Against Empathy: The Case for Rational Compassion* (2016).
6. Richard Ben Cramer, *What It Takes: The Way to the White House* (1992), hoofdstuk 17, "The Night of the Bronco."